

Axborot Texnologiyalarini O'qitish Tizimiga Integratsiyalash

Ismoilova Dilrabo Sidikjonovna¹ Toshboltayev Faxriddin O'rinboyevich²

Annotatsiya: Ushbu maqola ilm va ilmni rivojlantirishda, o'zgartirishda axborot kommunikatsiya va aloqa texnologiyalarining integratsiyalashni tadqiq qiladi va u kelgusidagi oliy ta'limlarda bir qator rejalarni taqdim qilish va taklif etish yo'llariga qay darajada ta'sir etishini o'rganishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: muammo, AT, integratsiya, o'qitish amaliyoti, sifatli ta'lim, universitet.

Hozirgi kunda Axborot va aloqa texnologiyalari hayotimizning barcha sohalarida odatiy holga aylandi. Axborot texnologiyalaridan foydalanish tadbirkorlik, ta'lim va boshqa deyarli barcha turdagi amaliyotlar va nizomlarni ummuman o'zgartirib yubordi. Ta'lim jarayonida axborot texnologiyalari qo'llanila boshlandi, biroq uning samarasi boshqa yo'nalishlardagi kabi jadal bo'lmadi. Ta'limda axborot texnologiyalaridan foydalanish ko'proq tinglovchilarga qaratilgan ta'lim sharoitlariga yordam beradi va bu aksariyat ba'zi o'qituvchilar va o'quvchilarga ba'zi keskinliklarga sabab bo'ldi. Biroq butun jahon jadal sur'atlar bilan raqamli texnologiyalarga o'tilayotgan bir davrda, axborot texnologiyalarini o'qitish va o'qitish tizimiga integratsiyalashuvi juda muhim ahamiyatli bo'lib, bunda XXI asrda rivojlanib borishda davom etadi. Ushbu tadqiqot FarDUning Axborot texnologiya kafedrasida axborot texnologiyalarini o'rgatish va o'rgatish tizimiga integratsiyalash jarayonini va uning vujudga keladigan muammolarini o'rganishga yo'naltirilgan. Ushbu ishda tasniflovchi so'rov uslubiga oid aralash ko'rinish ishlatilgan. Asboblar kuzatish, individual suhbatlar va anketalar edi.

Ushbu maqola ilm va ilmni rivojlantirishda, o'zgartirishda axborot kommunikatsiya va aloqa texnologiyalarining o'rni tadqiq qiladi va u kelgusidagi oliy ta'limlarda bir qator rejalarni taqdim qilish va taklif etish yo'llariga qay darajada ta'sir etishini o'rganishga qaratiladi. Ma'lumotlarni tahlil qilganda shuni ko'rishimiz mumkinki, axborot kommunikatsiya texnologiyalarini ta'lim va tarbiya jarayoniga integratsiyalash hali faol amalga oshirilmagan. Ma'lumotlarimiz shuni ko'rsatib turibdiki, o'quvchilar ham professor o'qituvchilar ham tinglovchilar axborot kommunikatsiya texnologiyalariga faol aloqada bo'lishadi va axborot kommunikatsiya va aloqa texnologiyalari va uning o'qish va o'qishdagi yutuqlari haqida chuqur bilim hamda yaxshi tushunchaga egadirlar. Ammo, Oliy ta'lim professor o'qituvchilariga texnik axborot kommunikatsiya texnologiyalari amaliy bilim va ko'nikmalarini chuqur rivojlantirishda kerakli darajada axborot kommunikatsiya texnologiyalari dars mashg'ulotlarini taklif eta olishmayapti.

Integratsiya (lot. integratio — tiklash, to'ldirish, integer — butun so'zi-dan) 1) sistema yoki organizmning ayrim qismlari va funksiyalarining o'zaro bog'liqlik holatini hamda shunday holatga olib boruvchi jarayonni ifodalaydigan tushuncha; 2) fanlarning yaqinlashishi va o'zaro aloqa jarayoni; differentsiatsiya bilan birga kechadi; 3) 2 va undan ortiq davlatlarning iqtisodiyotini o'zaro muvofiqlashtirish va birlashtirish.

Shuningdek, integratsiyalash muammosining hal qiluvchi misollari mavjud; ya'ni professor o'qituvchilar talabalarga axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali va mazmunli foydalanish imkoniyatlarini beradi. Natijalar amaliy ishtirokchilar o'rtasida bog'liqlik mavjudligini ko'rsatadi va ularni quyidagicha ta'riflash maqsadga muvofiq bo'ladi: shaxsiy tashvish darajasi o'z-o'zidan tashvishlanishdan "so'rash va ta'sir qilish tashvishlariga" o'tadi, shaxsiy qabul qilish darajasi ham kirishdan ixtiroga o'tishi mumkin. Garchi natija professor o'qituvchi va talabalarning o'qish va o'qishda axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishiga to'sqinlik qilgan ba'zi dolzarb omillarni ko'rsatsada, ular o'rtasida axborot texnologiyalari manbalaridan samarali foydalana olishni bilmaslik, barcha sinf xonalari, texnik va pedagogik yordamning mavjud emasligi kabi institutsional muammoli omillar ko'proq ta'sir qiladi.

Bundan ko'rinib turibdiki, axborot kommunikatsiya texnologiyalarini o'qish va o'qish amaliyotiga integratsiyalash jarayoni va uning paydo bo'ladigan muammolarini chuqur o'rganing. Bu ma'lumotlarni tahlil qilish va tanqidiy adabiyotlarni ko'rib chiqish orqali amalga oshirilgan dastlabki tadqiqotdir. Hozirgi zamonda texnologiyaning odamlar hayotini yaxshilashdir ya'ni kundalik hayotimizda o'rni beqiyosdir. Axborot kommunikatsiya texnologiyalari ta'lim olishda bir qancha rol o'ynashi aytilgan. Ular orasida o'qish amaliyotini qayta ko'rib chiqishni ta'minlash; axborot jamiyatida talab qilinadigan turlardagi bitiruvchilar va kadrlarni shakllantirish; ta'lim natijalarini tubdan yaxshilash va o'qish va o'qish sifatini oshirish va yaxshilash. Ta'limda axborot texnologiyalarining qo'shimcha qiymati tufayli barcha professor o'qituvchilar va tinglovchilar o'zlarining ta'lim va ta'limdagi faoliyatini qo'llab-quvvatlash va chuqur bilim olish uchun axborot texnologiyalaridan foydalanishlari zarur. Bugungi raqamli texnologiyalari asrida ta'limni axborot kommunikatsiya texnologiyalarisiz mutlaqo tasavvur qilib bo'lmaydi. Ta'limda axborot texnologiyalaridan foydalanishdan qochib qutulib bo'lmaydi, chunki u professor o'qituvchilar va tinglovchilarning yanada samarali va samarali bilim va ko'nikmalarni olish imkoniyatlarini kengaytirish vositasidir. Axborot texnologiyalaridan ilmiy tadqiqotlar vositalari, muammolarni bartaraf qilish, ijodiy fikrlash va o'qish va o'rganish vositasi sifatida foydalanish mumkin. Professor o'qituvchilar Internet orqali

¹ FarDU axborot texnologiyalari kafedrasida, ² FarDU tayanch doktoranti

ilg'or tajribani tarqatish imkoniyatiga ega bo'lishi kerak, ishonchli vositalar bilan ishlash, manbalar va yangi zamonaviy pedagogik masalalar bo'yicha yordam va so'nggi o'quv ishlanmalari internet tarmoqlari orqali turli bo'limlarga tez, oson va aniq hisobotlar va aloqa qilish mumkin. Internet vositalari va resurslari, multimedia va tegishli texnologiyalar savodxonlikni o'rganish bilan kengroq ma'noda axborot olish, muloqot qilish va o'rganish masalasi sifatida uzviy bog'liq deb qaralsa, o'qish va o'qishda axborot texnologiyalarining integratsiyasi ehtimoli yuqori bo'ladi. Boshqacha qilib aytadigan bo'lsak, raqamli texnologiyalar asrda ta'limning yangi zamonaviy vositalari, ommaviy axborot vositalari, axborot texnologiyalari umumiy bilim va ko'nikmalarning asosi sifatida to'ldiradi, kengaytiradi va o'zgartiradi. Yoki malakalar va amaliy bilimlar, shu bilan bir qatorda tajriba, mahorat yoki bo'limni uzatish va qabul qilish. Shunday qilib, ta'limda axborot texnologiyalaridan ko'nikmalarga yo'naltirilgan va ixtisoslashtirilgan foydalanishni to'ldiradi va kengaytirmaydi, balki o'qish va o'qishda axborot texnologiyalari integratsiyasining kalitidir. Shunday qilib bilim ko'nikma yoki mazmuni uzatish o'rniga umumiy ko'nikmalar va amaliy bilim yo'nalishlarini o'rganishni rag'batlantirishdan tashqari, kurs bo'ylab yondashuv axborot texnologiyalarini ta'limga samarali integratsiya qilish uchun professor o'qituvchilarning borgan sari ko'proq bilimga ega bo'lishi muhimligi haqidagi g'oyani tan olish va targ'ib qilish, o'rganishning shunchaki uzatuvchisi emas, balki dizaynerlar bo'ling. Bundan tashqari, axborot texnologiyalari integratsiyasi muammosi eski va yangi pedagogika, o'qish va ta'lim o'rtasidagi ziddiyat o'rtasida bo'lgani kabi, ta'lim ananalariga o'zgarish uchun mavjud ijtimoiy bog'lanishlarning muqobil ravishda qanday ta'sir qilishi nuqtai nazaridan ham mavjud. Shunday qilib, uyda global madaniyatni o'zlashtirgan keksa professor o'qituvchilar va talabalar o'rasidagi farq an'anaviy ta'lim amaliyotlari va ilg'or yangi nazariyalari o'rasidagi madaniyatlararo to'qnashuv kabi ahamiyatlidir

Ayrim universitetlarida ba'zi o'qituvchilar hech qachon kompyuterlardan o'quv maqsadlarida foydalanish imkoniga ega bo'lmagan va bu borada hech qanday ta'lim olmagan. Ba'zi o'qituvchilar yaqinda oliy o'quv yurtlarida o'qishlarini davom ettirish orqali axborot texnologiyalariga duchor bo'lishsa-da, ko'rinib turibdiki, o'qituvchilarning aksariyati axborot texnologiyalarini pedagogika, ta'lim- ta'lim jarayoniga muvaffaqiyatli integratsiya qila olmayapti. Bundan tashqari, axborot texnologiyalari ko'plab universitetlarda mavjud, ammo uning pedagogika, ta'lim- ta'lim jarayoniga integratsiyalashganligi haqida cheklangan dalillar mavjud. Integratsiya "internet, elektron pochta, matnni qayta ishlash, ma'lumotlar bazasi, raqamli skanerlar, ta'lim dasturlari to'plami kabi axborot texnologiyalari resurslaridan foydalanishni to'liq integratsiyalash jarayoni" deb ta'riflanadi. Ko'rinib turibdiki, integratsiya etishmasligining asosiy sababi professor o'qituvchilarning axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bo'yicha bilimlari, ko'nikmalari va munosabatlari nafaqat umumiy axborot texnologiyalari kompetentsiyalari nuqtai nazaridan, balki pedagogika, ta'lim- ta'lim jarayonini integratsiyalashgan holda etarli emasligidandir. Axborot va kommunikatsiya texnologiyalari odatda ma'lumotlarga kirish, to'plash, manipulyatsiya qilish va taqdim etish yoki uzatish uchun ishlatiladigan texnologiyalarga tegishli. Texnologiyalar apparatni o'z ichiga olishi mumkin; dasturiy ilovalar; va ulanish. Hulusa qilib aytadigan bo'lsak demak, professor o'qituvchilar axborot komunikatsiya texnologiyalarini o'qish va o'qishga integratsiyalashuvining ta'lim jihatdan asosli bo'lishini ta'minlashda hal qiluvchi muhim ro'lni o'ynaydi. Ular mavjud texnologiyalarning maqsadga muvofiqligi va samaradorligini baholaydilar, ulardan qachon va qanday foydalanishni o'z tinglovchilari bilan hal qiladilar. Axborot texnologiyalarini o'z pedagogikasiga integratsiyalashgan professor o'qituvchilar tegishli ta'lim faoliyati, vositalari va resurslarini tanlaydilar.

ADABIYOTLAR

1. Barret, AM, (2009), The Education Mingyilium Development Goals Beyond 2015, Sifat va o'quvchilar istiqbollari, Edqual Working Paper №13, Bristol univ
2. Becta AKT tadqiqotlari. (2005-2006). Becta sharhi 2005-2006 yil.
3. Cabanatan, P. (2003). Pedagogika va texnologiyani integratsiyalash: Pedagogika integratsiyasi, Bangkok, Tailand. 18-20 iyun. Milton Keyns.
4. Kalake, M. (2007). Maktablarda AKTni joriy etishni ta'minlovchi va cheklovchi omillar: Lesotodagi uchta maktabni bir nechta misolini o'rganish. Rodos universiteti.
5. Kozma, RB (2008). 'Ta'limda AKT siyosatining qiyosiy tahlili. Ta'limda texnologiyalar markazi', SRI International.
6. Torbern, D. (2004). Texnologiya integratsiyasi va ta'limni o'zgartirish: bu mumkinmi? 2011-yil <http://www.usask.ca/education/coursework/802papers/thor>
7. Fakhridin Urinboevich Toshboltaev. (2021). Improving the methodological system of training teachers on the basis of integration of pedagogical and information technologies. Current research journal of pedagogics 2(6): 96-100.
8. Fakhridin Urinboevich Toshboltaev. (2021). The necessity to ensure integration of pedagogical and information technologies in the preparation of future teachers. European Journal of Research Development and Sustainability (EJRDS). Vol. 2 No. 6, June 2021 103-106.
9. Toshboltaev F.U., Toshboltaeva Yu.I. (2020). Solution of ecological and economic problems by modeling. Экономика и социум №11(78) (ноябрь, 2020) www.iupr.ru 356-359.
10. Тошболтаев Фахриддин Ўринбоевич. (2022) Бўлажак ўқитувчиларда методик тайёргарликни ривожлантиришнинг ижтимоий-педагогик зарурати. Science and innovation international scientific journal 539-546.

11. Шерматова, Х. М., & Мукимова, З. З. (2021). Интеллектуальная культура-важный фактор образовательного процесса. Экономика и социум, (4-2), 723-726.
12. Ibragimov Sh.M. (2021). Theoretical foundations of the problem of individualization of teaching as a basic principle in teaching. Elektronnoye nauchno-prakticheskoye periodicheskoye mejdunarodnoye izdaniye «Ekonomika i sosium», (4-83).
13. Mamarajabov, M. E., & Ismoilova, D. S. (2020). Competence-based education in computer science and information technologies. Academicia an International Multidisciplinaru Research Journal, (10), 699-705.
14. Mamarajabov, M. E., & Ismoilova, D. S. (2020). The concept of development of information technology education in the system of continuous education in the republic of uzbekistan. Theoretical & Applied Science, (6), 481-487.
15. Исмоилова Д. С. (2021). Таълим тизимида ижтимоий-гуманитар фанлар. Ислом Каримов номидаги Тошкент давлат техника университети, (6), 139-145.
16. Шерматова, Х.М., & Орифжонова М. (2022). Использование информационных технологий в преподавании естественных наук. Илм-zakovatimiz – senga, ona-Vatan!, (1), 103-104.
17. Shermatova, G.Y.H. (2022). Aniq fanlarni o'qitishda axborot texnologiyalaridan foydalanish. Scientific progress, 3(1), 372-376.
18. Yuldasheva, G. I., & Shermatova, K. M. (2021). The use of adaptive technologies in the educational process. Экономика и социум, (4-1), 466-468.